

Модел на ценообразуване в месодайното говедовъдство

Ас. Стефан Генов

Model of pricing in meat cattle

Assist. Stefan Genov

Abstract

Breeding cows is traditional subsector of agriculture and breeding for meat production can be promising for Bulgarian conditions. This is due to that the half of consumption of beef in the country is covered by imports and problems at small and medium-sized dairy farms with new regulations in the sector. Although beef is with better nutritional value than other popular meats, there are low levels of consumption because of it's with limited supplying and high prices.

The aim of the study is to present a theoretical model of pricing in meat cattle and on that base to analyze the sector and to find reserves for optimization that process.

Keywords: prices, beef cattle, model of pricing

Според Евростат в България продукцията от месодайното ни говедовъдство е едва 0,01% от произведените количества в Европейския съюз. Това предопределя и високите нива на внос - 45% за 2014г. Тези цифри те първа ще търпят промяна, защото част от дребните стопани в говедовъдния сектор, които се затрудняват да приведат фермите си в съответствие с европейските изисквания за добив на качествена млечна суровина, пренасочват дейността си към месното направление. Това е и един от основните фактори за наблюдаваната тенденция към нарастване на броя на месодайните крави през последните няколко години. Само за една година от 2012г. до 2013г. изменението е с 39%, а към ноември 2014г. месодайните крави достигат 49 122 броя, което надхвърлят 14% от общия брой крави в страната¹.

Въпреки оптимистичните статистически резултати за увеличаване на поголовието е нужна оптимизация на ценообразуването в месодайното говедовъдство. Тя се определя от диспропорцията между изкупната цена на килограм живо тегло, която усреднено за периода 2010-2015г. е 2,84лв/кг и разходите по отглеждането му - 3,38лв/кг.² Така оцеляването на фермите с по-висока себестойност е силно зависимо от субсидирането на сектора. От друга страна е налице голяма разлика между изкупните цени на кланиците за кг/живо тегло и продажните им под формата на трупно месо, което се отразява съществено върху равнищата, които заплащат крайните потребители.

Целта на доклада е да представи теоретичен модел на ценообразуване в месодайното говедовъдство, чрез който да се открият основните етапи в процеса по формиране на цената на продукцията, които да бъдат изследвани за да се предложат възможности за повишаване на рентабилността от това производството.

Ценообразуването и особеностите му в животновъдството

В търсенето на същността на цената икономическата наука дава и продължава да създава своите теоретико-методологични концепции нейното формиране. Трудовата теория за стойността и цената например приема за първоизточник на стойността и в следствие цената предлагането. Адам Смит³ пише „винаги скъпо е онова, което може да се купи с много труд, а евтино онова, което се купува с малко“. В тази теория трудът се приема като действителната цена на всяка стока, а парите като нейната номинална цена. Карл Маркс доразвива трудовата теория и въвежда категорията „обществено необходими разходи“, които се свързват с разменната стойност на стоката или това са онези разходи, които обществото е склонно да заплати за придобиването ѝ.

¹ Отдел Агростатистика към МЗХ. „Селскостопанските животни в България към 1-ви ноември 2014 г.“

² Система за агропазарна информация (САПИ)

³ Смит, А. Богатството на народите. София,ИК „Рата“, 2006. с.38-40

Маргиналните теории на свои ред обясняват цената чрез изучаване на търсенето и полезността. Според тях отношението на две блага може да се представи чрез съпоставката на пределните им полезности. Това отношение може да бъде оценено чрез паричен еквивалент като по този начин се определя и цената на всяка стока⁴.

В теорията за пазарната равновесна се приема, че при взаимодействието на търсенето и предлагането цена чрез механизма на цените дава възможност да се осигури равновесие между тях. В този смисъл равновесната цена е онази цена, при която предлаганото количество е равно на търсенето. Именно тази концепция може да се определи като най-подходяща за описване на процеса по формиране на цената в съвременните условия на пазарна икономика, защото характеризира в достатъчна степен и двете пазарни сили.

Особен интерес в нея представляват заключенията на Алфред Маршал, свързани с реакцията на потребителите в условията свършено конкурентен пазар при промяната на цената или така наречената от него „еластичност“. На аграрния пазар, който се доближава до тази пазарна структура, по правило търсенето се приема за нееластично и промените в цените предизвикват относително по-малки изменения в търсените количества. Това се дължи на факта, че продукцията е от първа необходимост и няма заместители, а количествата, които се потребяват не се изменят съществено във времето⁵. Българският сектор на едрия рогат добитък (ЕРД) прави изключение от това правило по данни на отдел Агростатистика към МЗХ за периода 2011г. - 2014г. При съпоставка на измененията във вътрешното потребление (-4,93%) и цените на едро на трупно месо от ЕРД (+2,11) се оказва, че търсенето е по-скоро еластично ($E_{dp} = 2,34$).

Предлагането на аграрни продукти също се приема за нееластично, главно поради зависимостта на производството от жизнения цикъл на растенията и животните или т.нар. времеви лаг. В случая на телешкото месо производителите му и да искат да предложат по-големи количества на пазара, не могат да го направят в кратък период от време чрез увеличаването на дажбите например. Нужни са около 32 месеца, докато нарасналото производство достигне до потребителя. Дори при повишение на изкупните цени, може да се наблюдава обратна тенденция на свиване, защото животните се задържат за разплод, вместо да бъдат заклани и продадени на пазара. При изчисленията на коефициента за еластичност на предлагането спрямо цената, тук следва да се използват данните за изменение в производството на месо от ЕРД (-4,82) и цените на кг/живо тегло (+3,62). Те показват, че ценовата еластичност на предлагането е 1,33 или в периода 2011г. – 2014г. може да се приеме теоретичната постановка, че предлагането на месо от ЕРД е по-скоро нееластично.

Съществуват и други видове еластичност, като например кръстосаната (смесена) еластичност. Тя показва как промяната на промяна на цената на една стока, влияе върху търсенето количество от друга стока⁶. Месото от ЕРД традиционно се конкурира със свинското, което се обуславя от близките им характеристики. При подобни заместващите се стоки колко по-голям е на коефициентът на смесена еластичност, толкова по-взаимнозаменими са двете стоки. В конкретния случай на база данните за измененията в периода 2013г.-2014г. коефициентът е със стойност 5,24 или промените в цените на говеждото с единица предизвикват над 5 единици изменение в търсенето количество на свинско месо.

Теорията по маркетинг⁷ също формулира свое разбиране за цената. В широк смисъл тя се представя като всички субективни и обективни разходи за клиентите, свързани с придобиването и използването на продукта, а в тесен - като еквивалент на ползите, които се получават при размяната. Така маркетинговото схващане за цената се доближава до маргиналните теории, които разглеждат същността и от гл.т. търсенето.

⁴ Атанасов, Б. Цени и ценообразуване. София, УИ „Стопанство“, 1994. с. 45

⁵ Станимирова, М., Станимиров, Е., Турлакова, Т., Георгиева, Т. „Аграрен маркетинг“, изд. „Наука и икономика“, Варна, 2013г. с. 121

⁶ Ангелова, В. Аграрна икономика, УИ „Стопанство“, София, 1999г. с. 40

⁷ Георгиева, Е., Кехайова-Стойчева, М. Маркетинг. Варна, изд. „Стено“, 2010. с. 232

Друга по-съвременна теория за цената е тази на Робърт Лукас. Той приема, че стопанските субекти могат активно да реагират на промените в икономическата действителност (благодарение на *рационалните очаквания*⁸), като по този начин се постига автоматично регулиране на пазара. Или цените в съвременното пазарно стопанство са съвършено гъвкави и реагират бързо на възникналите пазарни неравновесия, а индивидуалните пазари бързо се освобождават от излишните стоки, вследствие на което е характерно постоянно равновесие.⁹

Основно влияние върху формирането, динамиката и съотношенията между цените имат ценообразуващите фактори. Някои от по-важните ценообразуващи фактори, специфични за селското стопанство са:

- Влиянието на природо-климатични фактор;
- Сезонността и биологичния характер на производството;
- Малотрайността на продукцията;
- Трудността при директна продажба поради разсредоточеността;
- Държавната намеса в сектора и др.

На Фиг.1 е представен теоретичен модел на ценообразуването на продукцията от месодайното говедовъдство с всички детерминанти, фактори, характеристики и зависимости, които го определят. Чрез моделът се обясняват по-съществените моменти в този процес за да се открият някои проблеми и възможности за решаването им.

Системата на цените се приема като част от икономическата система и като те следват неотлъчно стоките в стопанския процес. Цените се реализират на входа при покупка на ресурси и на изхода при продажбата на произведени с тях стоки. Така се обуславят и равнищата на цените и съотношенията между тях.

Равнищата на цените се свързват с техния състав, който се образува от елементите на цената. Съставът на цената зависи най-напред от мястото на производство (национално или чуждестранно) и от фискалната политика. Отделните компоненти се натрупват при преминаването на стоката през канала на нейната реализация и всеки от участниците по веригата дава своя принос и добавя нова потребителна стойност. Така се формират цените между индустриалните потребители и тези за крайните консуматори. Основните елементи в цената на месодайните говеда са:

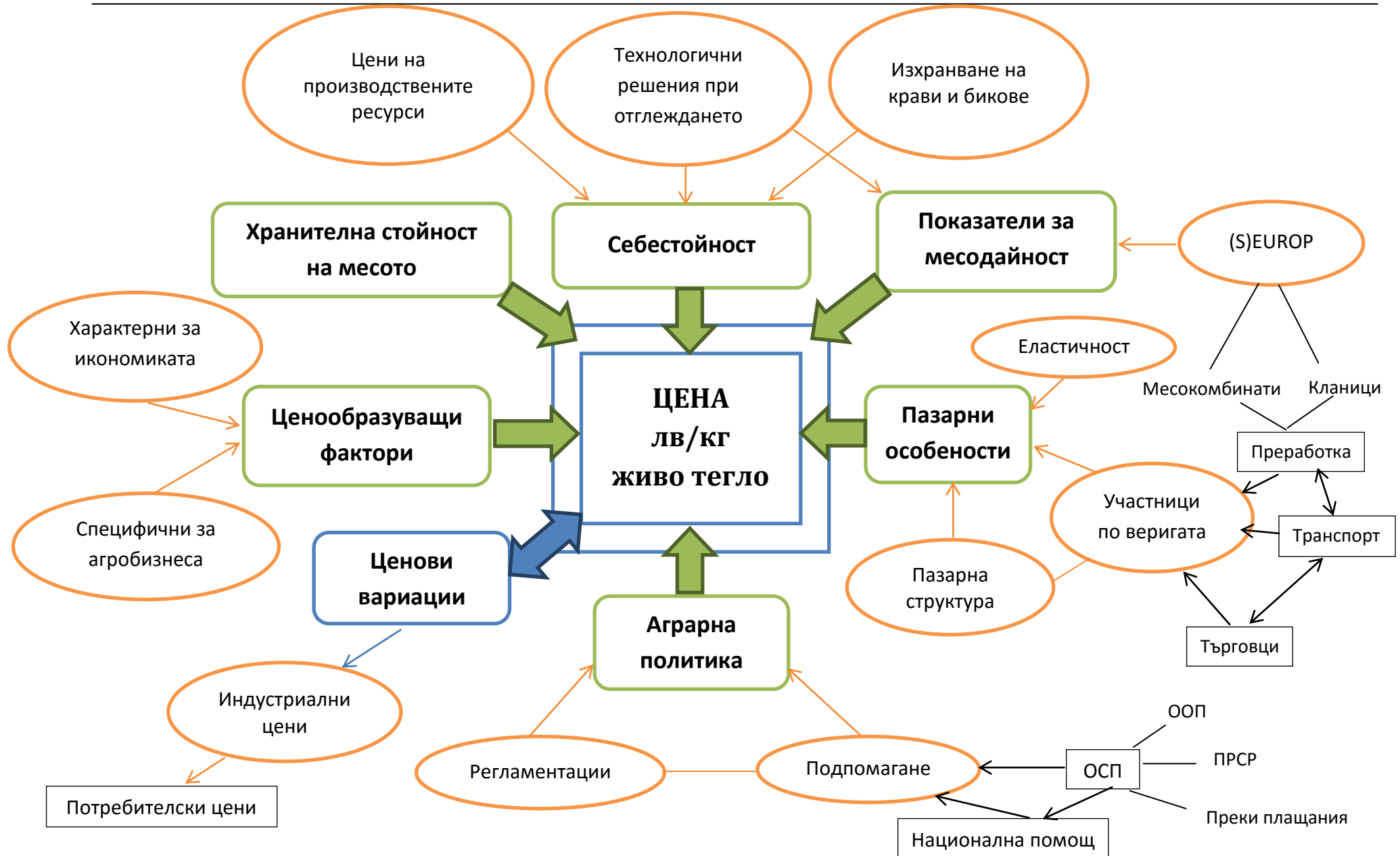
- Себестойността, формирана от разходите за фураж, труд, ветеринарно-медицинско обслужване, амортизации и т.н;
- Печалба за производителя;
- Данък добавена стойност.

По-нататък по веригата на стойността на говеждото месо се добавят разходите на кланиците, преработвателите на месна продукция, както и на транспортните фирми, и търговските посредници, заедно с техните надбавки. В литературата¹⁰ като първоизточник на стойността на месната продукция се приема животновъдното стопанство, въпреки че то също има своите доставчици на производствени ресурси.

⁸ Хипотеза, за която Лукас е награден с Нобелова награда за икономика през 1995г.

⁹ Владимирова, Й. Цени и ценообразуване. София, УИ „Стопанство“, 2010. с.21

¹⁰ Трендафилов, Р. Агротаркетинг. София, изд. „Болид“, 2001. с.412

Фиг.1 Модел на ценообразуване в месодайното говедовъдство

Себестойността в месодайното говедовъдство

Основният производствен фактор в селското стопанство е земята. Тя източник на храна за добитъка и като се има в предвид, че разходите по изхранването на животните съставляват около 90% от себестойността, то най-важния фактор в това отношение е наличието на собствено фуражно производство.

Характерна особеност за животновъдните стопанства в България е, че голяма част от тях нямат собствена земя или използваната земеделска площ (ИЗП) е в недостатъчни размери. По данни от последното преброяване на земеделските стопанства през 2013г., 90% от говедовъдните ферми стопанисват под 100дка земя, а в тях се отглеждат 50% от българските говеда. От тук следва, че за да се понижи себестойността и подобри ефективността на месодайното говедовъдство, трябва да се търсят начини за подобряване осигуреността на стопанствата с фуражни площи. Така ще се обезпечи изхранването на животните и ще се даде възможност за получаването на повече директни плащания на площ. Единият подход в това направление е подписването на дългосрочни арендни договори за площи от общинския или държавния поземлен фонд. Друг начин е по-тясното сътрудничество с производителите на фураж под формата на смесени предприятия, а трети - чрез обединяване на производители в договори за съвместни доставки.

Едно от предимствата на българските условия за отглеждане на месодайни говеда е наличието на подходящи площи за изхранването им. Постоянно продуктивните ливади, високопланинските пасища, затревените повърхности със слаб продуктивен потенциал и ливадо-овощните градини заемат 1,381млн.ха през 2013г., което съставлява 27,6% от ИЗП на страната¹¹. Голяма част от тях се нуждаят от инвестиция с цел възстановяване на продуктивни им качества, но те са източник на най-евтиния фураж.

За да бъде икономически ефективно производство на месодайната продукция в наши дни трябва технологичните решения да са напълно съобразени с природните и икономическите условия. Селекционният подбор при месодайното говедовъдство е задължителен, защото гарантира по-ниски разходи за единица прираст, което понижава себестойността и по-висок кланичен рандеман, което покачва цените на живо тегло. Изборът на порода зависи от локализацията на стопанството, което предопределя фуражния състав, но по-разпространени месодайни породи говеда са Херефорд, Абердин Ангус и Лимузин. Със създаването на Националната асоциация за месодайно говедовъдство през 2011г. и с учредяването на Асоциацията за развъждане на месодайни породи в България през 2015г. се дава възможност за подобряване на селекцията в това направление повишаването на ефективността от отглеждането.

Съществено влияние върху ефекта от мащаба, а от там и върху себестойността оказва големината на животновъдното стопанство. В ЕС-28, който през 2013г. отглежда 104 милиона крави за месо, средният размер на фермите е 18 крави-кърмачки. Естествено основния фактор си остава големината наличните на фуражни площи. Според изследвания в тази област¹² ако от декар се получават 280-300 крѐмни единици (КЕ), върху 100дка могат да се отглеждат 11-12 месодайни говеда, от които 3-4 крави, а при 400-450 КЕ, същата площ може да изхрани 15-16 говеда, от които 5-6 крави.

Видът и големината на наличните фуражни площи и локализацията определят специализацията на месодайното говедовъдно стопанство, която бива три типа:

- I. Само за крави с телетата до отбиването;
- II. Само за доугояване на телетата след отбиването;
- III. За крави с телетата и угодяване на младите до високо живо тегло.

Организацията на производствен цикъл във фермите, при които е налице пълно възпроизводство, формира следните технологични групи и видове животни.¹³

¹¹ Аграрен доклад 2014 г.

¹² Николов, В и др. Технология на говедовъдството. Пловдив, АУ, 2012г. с.172.

¹³ Киречев, Д. Технологии в животновъдството. Варна, изд. „Наука и икономика“, 2013. с.276-277

Производствен цикъл в месодайното стадо

Група	Вид	Продължителност
Месодайни крави	Крави с бозаещи телета	180-240 дни
	Бременни и сухостойни крави	65-105 дни
Бикове		
Телета за разплод	Подрастващи	от 8-10 до 15-18 м.в.
	Бременни юници	от 15-18 до 22-25 м.в.
Телета за угодяване	Интензивно угодявани	от 7-8 м.в. до края на угодяването
	Подготвящи се за угодяване	от 7-8 м.в. до 12-15 м.в.
	Заклучително угодявани	от 12-15 до края на угодяването

Изборът на начин за угодяване на младите говеда зависи много от конкретните природни и икономически условия. За пасищното угодяване се нуждаем от достатъчно и по-качествени пасища и ливади. За интензивното угодяване се нуждаем от по-евтини концентрирани фуражи или повече високо качествени обемисти фуражи.

Живото тегло, на което се предават за клане младите говеда е много важен от икономическа гледна точка въпрос, защото от това зависят приходите, които възвръщат разходите за кравите кърмачки и се получава печалбата за стопанина. Високото живото тегло се достига обикновено на възраст около 16-18 месеца при интензивно угодяване, а при пасищното на 26-28 месечна възраст.¹⁴

На база направения преглед на основните моменти в производствения цикъл в месодайното говедовъдство може да се изведе производствената себестойността на продукцията му. Тя е синтетичен показател, изразяващ разходи за дейността, които се получава чрез т.нар. калкулация на съответните статии. По равнището на себестойността може да се съди до колко умело и рационално се използват наличните ресурси в стопанството, а снижаването ѝ е необходимо условия за развитие.¹⁵

$$\text{Себестойност} = (\sum \Phi_i \times \text{Ц}_i) + P + T + M + B + A_m, \text{ където:}$$

Φ_i - Количество закупен и използван фураж от всеки вид;

Ц_i – Цената на всеки вид закупен фураж;

P – Арендни плащания и разходи за наем на пасища и ливади;

T – Трудови възнаграждения и осигуровки;

M – Материални разходи;

B – Разходи по ветеринарномедицинско обслужване;

A_m – Амортизации на дълготрайните материални, нематериални и биологични активи;

Определянето на необходимите количества за изхранване на животните през отделните периоди се базира на нуждите от хранителни вещества за поддържане на живата маса и за допълнителен прираст. Те се сравняват с хранителната стойност на всеки вид фураж измерена чрез кръмни единици за да се приготвят дневните дажби на животните в отделните категории. За планиране на потребностите от фураж може да се използва следната формула:

$$\Phi_i = \sum K_i \times B_p, \text{ където:}$$

K_i – количеството от вида фураж нужно за дажбата;

B_p – броя дни през съответния период.

От гл.т. инвестицията съществено предимство са по-малкия размер разходи при месодайното говедовъдство, отколкото при млечното. Фермите за месодайни крави най-често са организирани върху заградени пасища, разпределени на участъци за последователно изпасване. Снабдени са с площадки и фиксатори за лесна обработка на животните. Най-

¹⁴ Дарджонов, Т. Кратък курс по месодайно животновъдство. Библиотека на НССЗ, 2012. с.63

¹⁵ Тотев, И., Найденов, С. Разходи и ценообразуване. акд. изд. „Ценов“ - Свищов, 2003. с. 33-40

евтино в случая е, че не се правят масивни постройки за подслоняване, защото е достатъчно те да са защитени от студения вятър през зимата. Механизацията е предназначена само за осигуряване изхранването на животните. Средствата за закупуване на породисти животни и осеменяване са високи, но селекционния подбор в последствие се отплаща. В крайна сметка най-голямо значение за възвръщаемостта на инвестицията е организацията на пазара.

Организация на пласментната верига на месодайните говеда

Въпреки, че при клането в стопанствата са налице икономически загуби от неизползването на някои отпадни продукти и има опасност от предаване на някои опасни болести, директно в стопанствата през 2014г. е заклан 80% от ЕРД. Това би следвало да се извършва в специализирането за това места, защото предназначението на кланиците и предприятията за преработване на месото и на животинските суровини е да оползотворят в най-висока степен отгледаните животни.

Тук се откроява един от основните проблеми в начина на реализацията на говеждото и телешкото месо. Както става ясно малка част от предназначенията за клане животни (20%) се обработват в кланиците. През 2014г. в България работят 39 броя кланици, оторизирани да извършват клане на ЕРД, които за да достигнат европейските изисквания влагат значителен капитал, а при неизползване на производствен капацитет услугите се оскъпяват. Друг фактор за по-ниските изкупни цени е кланичния рандеман на българските говеда, който е едва 48%. Това автоматично рефлектира и върху на цените по-цялата хранителна верига.

В кланиците животните преминават през първична обработка и след нея се определят месодайните им качества. За да се характеризира месодайността на животните се използват редица показатели, като:¹⁶

- Живо предкланично тегло - величината му зависи от живото тегло на майката и бащата на телето, но варира от 400 до 600 кг.
- Тегло на кланичния труп – след отстраняването на кожата, главата, краката до скакателната става и лакътя и всички вътрешности;
- Кланично тегло – теглото на трупа плюс вътрешните мазнини;
- Кланичен рандеман – изразява отношението между кланичното и предкланичното живо тегло. При изчисляването му се включват и ядливите субпродукти. При месодайните породи телета достига 69-72%¹⁷;
- Структура на месото – съотношенията между мускулатура, тлъстини и съединителна тъкан или между съдържанието на белтъчини и мазнини.

Таблица 2

Химичен състав на основните вещества в месото¹⁸

Вид червено месо (при добра охраненост)	Съдържание (%)		
	Вода	Белтъчини	Мазнини
<i>Месо от ЕРД</i>	61,2	19,2	18,3
<i>Овче месо</i>	60,3	15,7	23,7
<i>Свинско месо</i>	47,4	14,5	37,0

Според представените данни месото от ЕРД е с най-високо съдържане на белтъчини и най-ниско съдържане на мазнини, което автоматично го нарежда сред скъпите червени меса.

Следкланичната преценка на трупа в България се извършва чрез системата (S)EUROP, която е задължителна за кланици с обработени над 20 животни в седмицата¹⁹. Освен скала за

¹⁶ Киречев, Д. Технологии в животновъдството. Варна, изд. „Наука и икономика“, 2013. с.55

¹⁷ Дарджонов, Т. Кратък курс по месодайно животновъдство. Библиотека на НССЗ, 2012. с.4

¹⁸ Петров, Й. Производство на месо и месни продукти. София, изд. „Земиздат“, 2001. с.15

¹⁹ Наредба № 15 от 8 май 2009г. за окачествяване и класификация на кланичните трупове от говеда, свине и овце по EUROP, докладване на цените и проверка на кланиците

оценка на месодайните качества и заплащане според нея, тя включва и докладване на цените за различните категории животни.

Като вземем предвид, че съставът на кланичния труп силно зависи от породата, възрастта, степента на угоеност, то става ясно, че **живото тегло преди клане въобще не може да служи за мярка на количеството на месото в трупа, а от там и за формирането на изкупната цена.**

По данни на Европейската комисия в България от 2010г. до 2013г. средното тегло на кланичния труп при възрастните говеда постоянно спада от 235,50 до 194,40кг през 2013г., което ни нарежда в дъното на класациите в ЕС-28, където средното е 337кг. При телетата и младите говеда кланичното тегло в страната за 2013г. е средно 127кг. при средно за ЕС 157 кг.

Освен месодайните качества на животните, структурата на пазара също оказва силно въздействие върху равнищата на цените. Особено значение има различната степен на концентрация на звената във веригата производител на аграрни суровини – потребител на хранителен продукт. Преработвателната промишленост има много по-голяма концентрация, отколкото аграрното производство, водеща до отслабване на пазарните позиции на фермерите спрямо нея.²⁰

Разменните отношения между участниците в пласментната верига се извършват по различни на видове цени, които са характерни за агробизнеса като: Индивидуални цени на производител; Изкупните цени на едро; Цени на „зелена продукция“; Цени на едро за заготовител или цени на едро за продажба; Цени на дребно; Минимални изкупни цени; Интервенционни цени и Международни цени (FOB, CIF и др.)²¹.

Съществуващото многообразие ценовата система на аграрните продукти изисква добра осведоменост от надеждни източници на ценова информация за да могат да се вземат адекватни и печеливши решения. В много от случаите бързите промени в цените предопределят загубата на приходи и за това е важно да се проследяват характерните тенденции в равнищата на цените селскостопанските продукти.

В литературата²² са описани различни видове ценови вариации на аграрните стоки като за краткосрочни изменения се приемат Сезонни вариации, Годишни колебания и Ценови цикли, а дългосрочните вариации се свързват най-вече с относително намаление на цените на аграрната продукция спрямо равнищата на цените на средствата за производството ѝ.

Аграрната политика и ценообразуването в месодайното говедовъдство

За да настройва системата на цените на селскостопанските продукти държавната власт се стреми да управлява пропорциите между пазарните сили. Въздействието върху тази пропорция може да е пряко – чрез самите цени, които се определят от държавата (ценови под или таван) или косвено като се предизвикват промени в съотношението „търсене – предлагане“ и оттам изменения в цените²³.

Като страна членка на Европейския съюз, България прилага на територията си т.нар. Общата селскостопанска политика (ОСП). Част от инструментариумът ѝ е Общата организация на пазара (ООП) на селскостопански стоки, целящата регулиране на обема предлаганата продукция чрез механизмите за Публичната интервенция и Помощ за частно складиране. В сектора на говеждото и телешкото месо те се прилагат ако за представителен период средната пазарна цена в дадена държава членка е под 85% от референтния праг от 2 224 EUR/тон кланично тегло.²⁴ В периода 2007-2013г. в България, не са били налице предпоставки за прилагане на публична интервенция и частно складиране на говеждо и телешко, защото

²⁰ Трендафилов, А. Агротаркетинг. София, изд. „Болид“, 2001г. с.79

²¹ Атанасов, Б. Цени и ценообразуване. София, УИ „Стопанство“, 1994. с. 172-175

²² Ангелова, В. Аграрна икономика. София, УИ „Стопанство“, 1999. с. 180

²³ Станимирова, М., Станимиров, Е. Турлакова, Т., Георгиева, Т. „Аграрен маркетинг“, изд. „Наука и икономика“, Варна, 2013г. с. 130

²⁴ Регламент № 1308/2013 на Европейския парламент и Съвета от 17 декември 2013 година за установяване на обща организация на пазарите на селскостопански продукти.

средната цена за последните три години в страната е 2 863 EUR/тон. Друг важен механизъм на общностната политика, не само на аграрния пазар, е организацията на търговията с трети страни. Във връзка с ефективното управление на количествата на селскостопанските пазари се прилага Система на лицензиране по вноса и износа.

Основно ОСП е насочена към прякото подпомагане на доходите на фермерите чрез системата на директни плащания. Те представляват годишни плащания за притежаването на права, които се основават на отглежданите хектари обработваема земя или животински единици. По този начин ОСП цели да гарантира запазването на определен размер на приходите в аграрното производство и от друга страна да осигури продоволствената обезпеченост на живеещите в Съюза.

За да се облагодетелстват земеделските стопанства от прякото подпомагане те трябва да спазват т.нар. Правилата за кръстосано съответствие, описани чрез Законоустановени изисквания към управлението и Стандарти за добро земеделско и екологично състояние на земята. За постигането им стопаните правят известни разходи, които намират отражение в себестойността на продукцията им, а когато тези правилата не са спазени в резултат на действие или бездействие се налагат санкции.

В месодайното говедовъдство директни плащания могат да бъдат получени по „Схемата за обвързано подпомагане на месодайни крави и юници“. През 2015г. за нея са отделени 15% (13 734 374евро) от бюджета за „Обвързано с производството подпомагане“, а със Заповед № РД 09-707 от 14.10.2015г. на Министъра на земеделието и храните се определи и ставката за едно допустимо за подпомагане месодайно животно, която е в размер на 252лв. Друга линия, по която могат да се получават средства е „Схема за обвързано подпомагане за млечни крави и/или месодайни крави под селекционен контрол“, където са отделени 5% (4 899 391евро) от бюджета, а размерът на годишна помощ е 378лв на животно.

След 2013г. в България отново ще се прилагат и схеми за Преходна национална помощ свързани със застрашени от трудности и необлагодетелствани от директните плащания сектори. През 2015г. по схемата за преходна национална помощ за говеда има заложен бюджет от 25млн.евро.

За изграждане на конкурентоспособно производство и повишаване жизнения стандарт на районите, в които се развива селско стопанство действа Програма за развитие на селските райони (ПРСР) 2014-2020г. Много от прилаганите мерки²⁵ чрез Програмата, финансират приоритетно месодайното говедовъдство, което дава възможност животновъдите да инвестират повече в стопанствата си.

Заклучение

В обобщение на направения преглед на ценообразуването в областта на месодайното говедовъдство като изводи могат да се изложат следните хипотези:

- 1) Изкупните цени на животните в страна не покриват себестойността им, поради което предимно се колят в стопанствата;
- 2) Себестойността е завишена, заради липсата на евтина фуражна обезпеченост;
- 3) Участниците на пазара на говеждо и телешко месо не оползотворяват капацитета си и трудно реализират икономии от мащаба;
- 4) Подпомагането на по-малките животновъдни стопанства, които отглеждат крави за месо ги задържа в сектора;
- 5) Субсидирането на големите месодайни стопанства позволява да продават на по-ниски цени угоените говеда.

²⁵ M01, M02, M04, M06, M09, M14 и M16 от ПРСР 2014-2020г.

Използвана литература:

1. Аграрен доклад 2014г.
2. Ангелова, В. Аграрна икономика. София, УИ „Стопанство”, 1999
3. Атанасов, Б. Цени и ценообразуване. София, УИ. „Стопанство“, 1994
4. Владимирова, Й. Цени и ценообразуване. София, УИ „Стопанство“, 2010
5. Дарджонов, Т. Кратък курс по месодайно животновъдство. Библиотека на НССЗ, 2012
6. Георгиева, Е., Кехайова-Стойчева, М. Маркетинг. Варна, изд. „Стено“, 2010
7. Киречев, Д. Технологии в животновъдството. Варна, изд. „Наука и икономика“, 2013
8. Николов, В и др. Технология на говедовъдството. Пловдив, АУ, 2012
9. Петров, Й. Производство на месо и месни продукти. София, изд. „Земиздат“, 2001
10. Смит, А. Богатството на народите. София,ИК „Рата”, 2006. с.38-40
11. Станимирова, М., Станимиров, Е. Турлакова, Т., Георгиева, Т. „Аграрен маркетинг”, изд. „Наука и икономика”, Варна, 2013г.
12. Стойчев, З. Кръстева, М. Производство на продукция от животновъдството. София, УИ „Стопанство“, 2001
13. Тотев, И., Найденов, С. Разходи и ценообразуване. акд.изд. „Ценов“ - Свищов, 2003
14. Трендафилов, А. Агромаркетинг. София, изд. „Болид“, 2001г.
15. Заповед № РД09-707 от 14.10.2015 на МЗХ за определяне на плащането за едно допустимо животно по Схемите за обвързано подпомагане
16. Наредба №3 от 17 февруари 2015г. за условията и реда за прилагана на схемите за директни плащания
17. Наредба № 15 от 8 май 2009г. за окачествяване и класификация на кланичните трупове от говеда, свине и овце по EUROP, докладване на цените и проверка на кланиците
18. Регламент № 1308/2013 на Европейския парламент и Съвета от 17 декември 2013 година за установяване на обща организация на пазарите на селскостопански продукти.
19. Програма за развитие на селските райони 2014-2020г. (версия 1.4)
20. http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/market-statistics/index_en.htm
21. <http://sapi.bg/>
22. <http://www.mzh.government.bg/MZH/bg/ShortLinks/SelskaPolitika/Agrostatistics.aspx>

За контакти:

Ас. Стефан Генов
Икономически университет – Варна
E-mail: stefan_genov@ue-varna.bg